

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 28. jaanuar 2022
(OR. en)

5781/22

TELECOM 30
DIGIT 20
CYBER 31
COMPET 55
RECH 47
PI 8
MI 68
EDUC 33
JAI 109
ENFOPOL 44
COSI 28

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	27. jaanuar 2022
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 27 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni koostamine digikümneks

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 27 final.

Lisatud: COM(2022) 27 final

Brüssel, 26.1.2022
COM(2022) 27 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni koostamine digikümnendiks

{SWD(2022) 14 final}

„Me usume inimkesksesse digipöördesse. Küsimus on selles, millised eurooplased me tahame olla. Et seda täpsemalt tabada, sõnastame oma digipõhimõtted. Nende hulka kuuluvad näiteks kõigi juurdepääs internetile, turvaline küberruum, õigus õppida digioskusi, inimest austavad algoritmid, laste kaitsmine internetis. Need olulised põhimõtted täiendavad juriidilisi õigusi, mis kaitsevad eurooplasi internetis juba nüüd, näiteks isikuandmete kaitset ja väljendusvabadust.“

President Ursula von der Leyen, „Suund Euroopa digikümnendile“,
Sines, 1. juuni 2021

1. Sissejuhatus

Digipöörde inimkesksus on Euroopa Komisjoni jaoks oluline prioriteet. Digipööret tuleks kujundada lähtuvalt meie euroopalikest väärtustest ja õigusnormidest.

Täna teeb komisjon ettepaneku määrata kindlaks sellise inimkeskse digipöörde põhimõtted. **Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsioon** (edaspidi „deklaratsioon“) esitatakse kodanikele, ettevõtjatele, avaliku sektori asutustele ja poliitikakujundajatele ühised poliitilised kavatsused. Deklaratsioonis sõnastatud digipõhimõtteid nähakse oluliste tõdemustena, mille aluseks on Euroopa ühised väärtused ja mis annavad suuna inimkeskse, turvalise, kaasava ja avatud digikeskkonna jaoks, kus kedagi ei jäeta maha. Eesmärk on kindlustada, et liidu õiguses tagatud liidu väärtusi ja üksikisikute õigusi ja vabadusi austatakse nii võrgus kui ka realses maailmas.

Deklaratsioon esitatakse *piduliku ühisdeklaratsioonina*, millele kirjutavad alla Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon. Käesolev teatis on lisatud selle ühisdeklaratsiooni esialgsele tekstile.

Deklaratsioon on vastus Euroopa Parlamendi üleskutsesele tagada, et ELi lähenemine digipöördele oleks täielikult kooskõlas põhiõigustega, kaasa arvatud andmekaitse- ja võrdse kohtlemisega ning selliste põhimõtete ja nagu tehnoloogia ja võrgu neutraalsus ja kaasavus,¹ ning üleskutsesele parandada digioskusi ja -pädevusi ja edendada hästtoimivat digihariduse ökosüsteemi². Samuti võtab see arvesse parlamendi üleskutset kaitsta digikeskkonnas kasutajate õigusi,³ tagada meediavabadus ja võidelda desinformatsiooni vastu⁴.

2020. aasta Berliini deklaratsioonis digiühiskonna ja väärtuspõhise digivalitsuse kohta märkis nõukogu, et igaüks peaks saama kasutada digipöörde pakutavaid võimalusi. Juunis 2021 digitaalsel assambleel esitatud Lissaboni deklaratsioonis (Lissaboni deklaratsioon „Eesmärgipärane digidemokraatia“) tõdes nõukogu, et vaja on sellist digipöörde mudelit, mis tugevdaks digitaalse ühtse turu ümber koonduva digitaalse ökosüsteemi inimhõõdet. Samuti

¹ 2020/2216(INI)

² 2020/2135(INI)

³ 2020/2018(INL); 2020/2019(INL); 2020/2022(INI); 2020/2012(INL); 2020/2014(INL); 2020/2015(INI); 2020/2017(INI), 2020/2216(INI), 2019/2181(INL)

⁴ 2020/2009(INI)

pidas nõukogu vajalikuks, et digipööre ehitaks koos rohepöördega sildu kliimanetraalsesse ja kestlikku tulevikku.

Alates sellest, kui algatus eelmise aasta märtsis digikompassi teatises⁵ esimest korda välja kuulutati, on komisjon **aktiivselt kodanike ja huvitatud isikutega suhelnud**, et ära kuulata nende arvamused. Toimunud konsultatsioonid on aidanud välja pakutud deklaratsiooni kujundada.

Käesolevas teatises kirjeldatakse ka seda, kuidas edaspidi jälgida deklaratsiooni elluviimiseks võetud meetmeid ja abinõusid. Deklaratsioon on tihedalt seotud septembris 2021 vastuvõetud ettepanekuga „Tee digikümnendisse“, milles esitati laiemad digieesmärgid ja kirjeldati nende saavutamise viise, ning täiendab seda ettepanekut. Nagu ettepanekus „Tee digikümnendisse“ märgiti, esitatakse deklaratsioonis käsitletud põhimõtete tulemusliku seire järeldused kord aastas koos Eurobaromeetri iga-aastase uuringuga selle kohta, kuidas Euroopa kodanikud tajuvad võetud meetmeid. See tagab läbipaistvuse, võimaldab jälgida suundumusi ja tulemuslikkust kõigis liikmesriikides ning pakub poliitilist sisendit võimalike tulevaste õigusnormide jaoks valdkondades, mida deklaratsioonis kirjeldatud põhimõtted puudutavad.

2. Digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni koostamise põhjendused

Digitehnoloogia muudab meie elu kõiki aspekte ja pakub seninägematuid võimalusi. Digivahendeid kasutatakse üha enam nii töös, õppimises, suhtluses, meelelahutuses, avaliku sektori asutustega suhtlemises, tervishoius kui ka kultuuris. COVID-19 pandeemia on radikaalselt muutnud digiteemade kohta meie ühiskonnas ja majanduses ning seda, kuidas neid tajutakse, ning kiirendanud digitaliseerimise tempot.

Uued tehnoloogilised läbimurded sellistes valdkondades nagu tehisintellekt, andmeanalüütika, robootika, asjade internet ning nende integreerimine nii ärimudelitesse kui ka igapäevateenustesse ja -toodetesse on aidanud muuta majanduse ja ühiskonna korraldust. Digipöörde tempo tõus on toonud kaasa olulisi uuendusi, pakkunud uusi töövahendeid üleilmsete ühiskondlike probleemide lahendamiseks ja nii eraõiguslike kui ka avalike teenuste tõhusamaks muutmiseks. Samas on see hõlbustanud juurdepääsu haridusele, koolitusele ja teabeallikatele ning loonud uusi ruume avaliku arutelu jaoks. Digitehnoloogiatega laialdane kasutuselevõtt on suurendanud meie vabadust, ühendades ka kõige kaugemaid kohti ning luues uusi võimalusi kodanikele, töötajatele ja tarbijatele, aga ka ettevõtete loomiseks ja eduks, kogukondade õitsenguks, ebasoodsas olukorras olevate rühmade kaasamiseks ja üldiselt selleks, et kogu ühiskond tervikuna edasi liiguks.

COVID-19 pandeemia on selle muutuse tempot kiirendanud, kuid samas on ta suurendanud Euroopa Liidus ka digilõhet, seda mitte ainult hea ühendusega linnapiirkondade

⁵ „Digikompass 2030: Euroopa tee digikümnendil“, COM(2021) 118 final, 9.3.2021.

ja kaugemate piirkondade vahel, vaid ka nende vahel, kes saavad täielikult osa rikkalikust, juurdepääsetavast, koostalitlusvõimelisest ja turvalisest digikeskkonnast, ja nende vahel, kellel see pole võimalik. Kehv juurdepääs ühenduvusele ja internetiteenustele, aga ka piiratud võimalused omandada digioskusi ja vähene arusaamine digitehnoloogiast on olulised riskid, mis ohustavad tänapäeva ühiskonna ühtekuuluvust rohkem kui kunagi varem. COVID-19 pandeemia on näidanud, kui oluline on, et kõik asjaosalised, kaasa arvatud **sellised institutsioonid nagu haldus-, teadus-, haridus- ja koolitusasutused ning tervishoiuasutused oleksid digiühiskonnaks valmis**, eeskätt selleks, et tagada haavatavate inimeste, eakate, laste ja puuetega inimeste kaasamine ja toetamine, et nad saaksid täielikult osa digipöörde hüvedest.

Samas toob uute digitehnoloogiatega ja andmete üha suurem kättesaadavus endaga ka soovimatuid riske, millel võib olla kodanike, meie demokraatlike väärtuste, meie turvalisuse ja ühiskonna alustalade jaoks kaugeleulatuv mõju. Need riskid on märgatavalt kasvanud ning puudutavad muu hulgas privaatsust ja isikuandmetega seotud rikkumisi, ebaseadusliku ja kahjuliku sisu ja ohtlike toodete levikut, aga ka desinformatsiooni, küberkuritegevust ja küberründeid, inimeste, kaasa arvatud laste ärakasutamist ja kuritarvitamist, massilist jälgimist, algoritmilist kallutatust, mis takistab õiglast ja mittediskrimineerivat juurdepääsu teabele ja demokraatlikule arvamustevahetusele, või isegi otsest tsensuuri. Sellised probleemid ründavad põhiõiguste olemust ja õõnestavad selles valdkonnas raskelt kättevõidetud edu nii Euroopa Liidus kui ka mujal maailmas.

Digikeskkonnaga kokku puutudes ei ole inimestel ja ettevõtetel vähem õigusi ja nad ei ole vähem kaitstud kui reaalses maailmas. Digipööre ei anna alust teha erandeid õigustest ja vabadustest, mis liidu kodanikel ELi õiguse alusel on. Pigem peaks selle eesmärk olema nende õiguste ja vabaduste tugevdamine. Liit tahab võimestada kõiki eurooplasi, et nad saaksid digipöörde käigus tekkivaid võimalusi täielikult kasutada, olenemata vanusest, soost, võimetest, seisundist ja geograafilisest asukohast, ning ta on võtnud viimastel aastatel kõigis neis valdkondades nii parandus- kui ka ennetusmeetmeid, kehtestades vajalikke õigusnorme ja poliitikameetmeid. Meie elu mõjutavad tehnoloogilised lahendused on omavahel üha rohkem põimunud, levinud ja keerukad ja seega muutub üha pakilisemaks ka vajadus tegutseda aktiivsemalt, et saavutada avatud, õiglane ja võrdne juurdepääs digitaalsetele töövahenditele, taristutele ja oskustele, et lõppkokkuvõttes meie demokraatiat tugevdada.

Nagu selgitatud 2030. aasta digikompassis, on liidul visioon Euroopast, mis on 2030. aastaks läbinud digipöörde koosõlas euroopalike väärtustega. See hõlmab võimestatud kodanikke ja innovatiivseid ettevõtteid inimkeskses, kaasavas, jõukas ja kestlikus digiühiskonnas. Hiljuti vastuvõetud ettepanekuga „Tee digikümneks“ püüti veelgi kindlustada meie juhtpositsiooni digivaldkonnas ning võimestada kodanikke ja ettevõtjaid, et digipöördest kujuneks Euroopas kestliku majanduskasvu ja sotsiaalse heaolu mootor. Selle saavutamiseks tuleb esmajoones laiendada kõigi kodanike juurdepääsu ülikiirele lairibaühendusele, sh maapiirkondades ja äärealadel, arendada töötajate digioskusi ja pädevusi, et

nad saaksid digimajanduses täiel määral osaleda, digitaliseerida ettevõtted ja avalikud teenused ning muuta avalikud teenused tõhusamaks ja lihtsamini kasutatavaks nii, et sellest oleks kasu kõigile ühiskonnaliikmetele. Turvaline küberruum suurendab inimeste usaldust ka digitaalsete töövahendite ja teenuste vastu. See võimaldab säilitada väljendus- ja teabevabadust, sealhulgas meediavabadust ja -pluralismi. Vastavuses nii digi- kui ka rohepöördega on digiülemineku eesmärk kasutada tehnoloogia kõiki võimalusi, et võtta kliimameetmeid, kaitsta elurikkust ja taastada loodust kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppe, ÜRO kestliku arengu eesmärkide ja Pariisi kokkuleppega.

Kõike eelöeldut arvesse võttes ja vastates Euroopa Parlamendi ja nõukogu üleskutsetele, teeb Euroopa Komisjon ettepaneku määrata kindlaks põhimõtted, millest juhendada kestliku, inimkeskse ja väärtuspõhise digipöörde elluviimisel.

Seoses sellega esitatakse deklaratsioonis digipõhimõtted, mis teenivad kõiki eurooplasi, eelkõige järgmistes aspektides: inimeste seadmine digipöörde keskmesse, solidaarsus ja kaasamine, valikuvabadus, digitaalses avalikus ruumis osalemine, ohutus, turvalisus ja võimestamine ning kestlikkus.

Samas peaks deklaratsioon olema nii avaliku kui ka erasektori asjaosaliste jaoks lähtealus, millele toetuda uue tehnoloogia arendamisel ja kasutuselevõtmisel. Samuti peaks see suunama poliitikakujundajaid ühistes jõupingutustes, et määrata kindlaks Euroopa tee kestliku, inimkeskse ja kaasava digitaalse maailma suunas ning siduda ELi poliitilised sekkumised kindlalt selle eesmärgiga. Sellest deklaratsioonist võib kujuneda kogu maailmas mõõdupuu mitmesuguste ühiskondlike ja eetiliste küsimuste jaoks, mis seoses digipöördega esile kerkivad. Samad põhimõtted on kesksel kohal ka meetmetes, mida EL võtab suhetes oma partneritega ja rahvusvahelistes organisatsioonides.

Esitatud deklaratsioon tugineb liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi varasematele algatustele ning arvukatele avaliku konsultatsiooni käigus kogutud arvamustele. Pärast konsultatsioone lihviti mitut põhimõtet, võrreldes avalikus konsultatsioonis tutvustatud esialgsete põhimõtetega.

Euroopa digipõhimõtete avalik konsultatsioon

Komisjon korraldas 12. maist kuni 6. septembrini 2021 avaliku konsultatsiooni, et koguda arvamusi selle kohta, kuidas sõnastada Euroopa digipõhimõtted, mille eesmärk on propageerida ja kaitsta ELi väärtusi digiruumis.

Avalikku konsultatsiooni reklaamiti 1.-2. juunil toimunud üritusel „Suund Euroopa digikümnendile“, Euroopa tuleviku konverentsi digiplatvormil ja sotsiaalmeedia kontodel. Konsultatsiooni peamine eesmärk oli koguda huvitatud isikute, sh liikmesriikide, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste, valitsusväliste ja kodanikuühiskonna organisatsioonide, ettevõtjate

ühenduste ja äriühingute, muude huvitatud isikute ja loomulikult ka kodanike arvamus.

See käivitas laialdase konsultatsiooniprotsessi, mis hõlmas osalusseminare ja sihtotstarbelisi küsitlusi, Eurobaromeetri uuringut, et koguda arvamus eri liikmesriikidest ja eri vanuserühmadest, kusjuures eritähelepanu pöörati lastele ja noortele ning erineva sotsiaalse taustaga inimestele.

Üldiselt näitasid konsultatsioonid laialdast toetust nii Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsioonile kui ka avalikuks konsultatsiooniks esitatud esimesele põhimõtete kogumile, sealjuures toodi mõned põhimõtted olulisemana esile ja mõned vastajad rõhutasid, et põhimõtteid on juurde vaja. Täna esitatud deklaratsiooni väljatöötamisel juhinduti konsulteerimise raames toimunud mitmesuguste ettevõtmiste käigus saadud vastustest.

Üksikasjalikum ülevaade konsultatsioonist on esitatud komisjoni talituste töödokumendis, mis avaldati koos käesoleva teatisega.

3. Digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni poliitiline olemus

Digipõhimõtted, mis peaksid hakkama kujundama Euroopa digiühiskonda, esitatakse Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni **piduliku ühisdeklaratsioonina**. Lisas esitatud deklaratsiooni esialgne tekst on mõeldud ettepanekuna, mille üle Euroopa Parlamendi ja nõukoguga aru pidada, et kõik kolm institutsiooni sellele alla kirjutaksid.

Deklaratsioon põhineb eeskätt ELi esmasel õigusel, eelkõige Euroopa Liidu lepingul (ELi leping), Euroopa Liidu toimimise lepingul (ELi toimimise leping), ELi põhiõiguste hartal ja Euroopa Liidu Kohtu praktilal, aga ka ELi teisesel õigusel.

Need põhimõtted ei mõjuta juriidilisi õigusi, mis kaitsevad Euroopa Liidus inimesi võrgus juba praegu ja mille jaoks peavad kogu liidus olemas olema tõhusad õiguskaitsevahendid. Põhimõtted ei mõjuta ka selliste juriidiliste õiguste kasutamise seaduslikke piire, et viia need kooskõlla muude õiguste kasutamisega, ega avalikes huvides olevaid vajalikke ja proportsionaalseid piiranguid. Kui neid põhimõtteid rakendatakse poliitiliste algatuste kaudu, kohaldatakse neid koos kehtivate õiguste ja põhimõtetega ning avalikes huvides.

4. Järelemeetmed ELi ja ülemaailmsel tasandil

Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni kinnitamine

Komisjon teeb ettepaneku, et Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsioonile kirjutaksid pidulikult koos alla kolm asjaomast ELi institutsiooni. Komisjon aitab koos Euroopa Parlamendi ja nõukoguga kaasa täna esitatud deklaratsiooni esialgse teksti põhjal toimuvale arutelule.

ELi praegused ja edaspidised õigusnormid ja meetmed

Arvestades, et deklaratsioon on oma olemuselt poliitiline, ei vasta kõik põhimõtted otseselt vahetult kohaldatavatele õigustele: mõned neist on juba õigusaktides sätestatud, teised eeldavad täiendavate meetmete võtmist asjakohasel tasandil. Deklaratsiooni tuleb tõlgendada kooskõlas ELi õigusaktide ja õiguslike vahenditega ning see ei piira nende kohaldamist.

Tegelikult ongi komisjon juba teinud rea õigusaktide ettepanekuid ja esitanud deklaratsiooni esialgses tekstis märgitud digipõhimõtetega kaetud valdkondades poliitilisi algatusi. Koos Euroopa Parlamendi ja nõukoguga kavatakse komisjon jätkata vajaduse korral meetmeid ja algatusi, mis rakendavad digipõhimõtteid, mis omakorda kujundavad digipöoret⁶.

Järelevalve ja läbivaatamine

Deklaratsioonis esitatud põhimõtted pakuvad huvi kodanikele, avaliku sektori asutustele, sotsiaalpartneritele ja kodanikuühiskonnale kõigil tasanditel. Need on olulised ka ettevõtjate jaoks, kes on nii digiteenuste kasutajad kui ka digiruumis vastutust kandvad aktiivsed asjaosalised.

Komisjon toetab teabevahetus- ja kaasamismeetmeid liikmesriikide ja kõigi asjaomaste osalistega, et tagada teadlikkus ja ühine tahe järgida deklaratsioonis kirjeldatud põhimõtteid.

Et see algatus oleks edukas, on oluline tulemuslikult jälgida, kuidas digipõhimõtteid rakendatakse. Komisjoni ettepanekus otsuse kohta, mis puudutab poliitikaprogrammi „Tee digikümnendisse“, on sätestatud, et liikmesriigid jagavad komisjoniga aegsasti teavet, mis on vajalik, et tulemuslikult jälgida deklaratsioonis esitatud põhimõtete järgimise kulgu. Samuti on komisjoni ettepanekus kirjas, et aastaaruandes digikümnendi olukorra kohta hinnatakse deklaratsioonis esitatud põhimõtete järelmeetmete seis. Seejärel jagab komisjon nõukogu ja parlamendiga oma strateegilist hinnangut ELi digipöörde kohta, soovib liikmesriikidele tegevusi ja meetmeid ja/või arutab komisjoni ja liikmesriikide võetud ühiseid kohustusi.

Ühtlasi tugevdab komisjon liikmesriikide ja kõigi asjaomaste osalistega kõigi asjassepuutuvate ELi õigusnormide, sh eespool nimetatud õigusaktides kehtestatud normide küsimustes tehtavat koostööd, keskendudes nende ülevõtmisele (olenevalt asjaoludest) ja rakendamisele ning heade tavade jagamisele. Tihedam ja korrapärane dialoog liikmesriikidega võib aidata kaasa ELi õigusaktide õigeaegsele vastuvõtmisele ja (olenevalt asjaoludest) ülevõtmisele ning parandada nende rakendamise kvaliteeti, hoides seega ära hilisemate rikkumismenetluste vajaduse.

Lisaks sellele korraldab komisjon igal aastal Eurobaromeetri uuringu, et jälgida järelmeetmeid liikmesriikides. Eurobaromeetri uuringutega kogutakse kvalitatiivseid andmeid, mis tuginevad sellele, kuidas kodanikud tajuvad digipõhimõtete rakendamist eri liikmesriikides.

⁶ Selles osas paigutatakse need meetmed, milleks on vaja rahalist toetust ELi eelarvest, 2021.–2027. aastaks kokkulepitud asjaomaste rahastamisprogrammide rahastamispakettidesse ja teostatakse need kokkulepitud personaliressurssidega.

Komisjon hindab, kas aja jooksul on vaja põhimõtted läbi vaadata, arvestades tehnika arengut, ning kui see on vajalik, siis teeb ta Euroopa Parlamendile ja nõukogule selle kohta ettepaneku.

Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni propageerimine maailmas

EL on maailmas, kaasa arvatud ÜROs alati olnud üks aktiivsemaid põhiõiguste propageerijaid. Praegu on ELil võimalik säilitada oma roll vastutustundliku üleilmse liidrina, kes juhib digiajastul kogu maailmas inimkeskset ja väärtuspõhist lähenemisviisi. Deklaratsioon on suunav töövahend ka ELi diplomaatilises töös ning see kujundab meie partnerlusi ja arutelusid rahvusvaheliste partneritega.

5. Järeldused ja edasised sammud

Digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooniga esitab komisjon ühest küljest inimestele mõeldud alusraamistiku ja teisalt juhised ettevõtetele ja poliitikakujundajatele, et digipöörde keskmesse seataks inimene.

Liikmesriikidel, kaasa arvatud nende avaliku sektori asutustel, kõigil huvitatud isikutel, kodanikuühiskonna kõigil tasanditel ja ELi institutsioonidel on ühine kohustus teha tööd inimkeskse digipöörde nimel.

Komisjon teeb ka edaspidi tihedat koostööd Euroopa Parlamendi ja nõukoguga, et aidata kaasa deklaratsiooni allkirjastamisele 2022. aastal nii varakult kui võimalik.